

Zdravka Martinić Jerčić

Zašto učiti starogrčki?

“Književnost pripada obrazovanju. Zašto i otkada? Zato što su Grci u jednom pjesniku našli idealni odraz svoje davnine, svoje bivstvenosti, svoga svijeta bogova. ... Homer je za njih značio tradiciju.”(CURTIUS, 1971, 42)

Želja je ovim radom prvenstveno pokazati kako je za formaciju mladog čovjeka važno da kroz svoj odgoj i obrazovanje upozna književnost i njezine odlike te da u obrazovanju jučer, danas ili sutra moramo uvijek naći mjesto za antičku književnost i njezinu tradiciju, jer bez nje ne možemo govoriti o cjelovitom obrazovanju u našem kulturnom okruženju. Tkogod se ikada bavio humanističkim znanostima u užem ili širem smislu zasigurno dijeli mišljenje mnogih profesora književnosti, jezika, povijesti ili filozofije koji će se uvijek složiti da se u većini tema kojima se bave uvijek i ponovno moraju vraćati na antičku književnost i tradiciju, te da zapravo bez nje i sve drugo na neki način gubi smisao.¹ Neće ovdje biti riječi o tome koji se autori smiju ili ne smiju čitati u nastavi, jer je izbor tih tekstova napravljen davno prema kanonima autora, a i svaka rasprava na tu temu zahtijeva puno više vremena, argumenata i promišljanja, a na kraju i neku vrstu konsenzusa unutar struke. Želi se ipak osvrnuti na to kako je neprocjenjivo da učenik antičku književnost ne samo upozna, nego i da se s njom susretne u originalu, na jeziku na kojem je nastala, kako bi doista shvatio veličinu djela i njegov utjecaj na kasnija razdoblja. U današnje vrijeme na žalost moramo sebe i druge stalno podsjećati na te činjenice i truditi se da mlađe generacije filologa, latinista ili uopće humanista kao čuvari te tradicije neprestano imaju argumente i budu spremni uvijek na raspravu o toj temi. Pitanje svrsishodnosti humanističkih znanosti danas se stalno propituje, što govori doista puno o svjesnosti tzv. globalnog društva. Mnogstvo je rasprava u proteklim desetljećima napisano na slične teme. Ne postoji ni čarobna formula kojom bi nestala takva pitanja. Možda nije ni nužno da ona nestanu, možda nas propitivanje svrhe i cilja stalno drži u napetosti i na neki način oživljava ili održava na životu i znanost i nastavu na tom području.² Ako se naime zadržimo samo u svojim sobama, čak i pred svojim računalima, i ne govorimo o svojim istraživanjima i napretcima, ne govorimo o važnosti i koristi na cjelokupnoj društvenoj razini, zasigurno ćemo se naći u “ropotarnici” povijesti i ostati zauvijek u svojim sobama i sami sa sobom. Na nama je ipak zadaća da neumorno tražimo, propitujemo i dokazujemo, gotovo kao Sokrat, ili možda Diogen sa svjetiljkom u potrazi za čovjekom.

¹ “Staro bez modernoga je zapreka, a moderno bez staroga je potpuna i neizlječiva ludost” Saintsburyjev aksiom, CURTIUS, 1971, 8.

² BEARD, 2013, 1-14.

Cilj učenja klasičnih jezika definirao je Zlatko Šešelj: "Cilj je učenja klasičnih jezika uočavanje, spoznavanje, razumijevanje i prepoznavanje jezičnih struktura klasičnih jezika, razumijevanje civilizacijskog konteksta u kojem te strukture postoje kao prenosioci određenih poruka (dakle realizirani kao tekstovi), te napokon razumijevanje konkretnih jezičnih sadržaja koji se klasičnim jezicima posreduju, sve do njihova prevođenja na materinji jezik."³ Toj se definiciji koja povezuje jezične strukture, civilizacijski kontekst i razumijevanje konkretnih sadržaja do njihova prevođenja na materinji jezik, doista nema što dodati. Ona je još uvijek temeljna odrednica u nastavi i argumentiranju očekivanih postignuća i zadaća nastave i možemo ju samo obrazložiti i potkrijepiti tvrdnjama koje će pokazati kako odgoj, koji uključuje obrazovanje, nika da ne smije zanemariti književnost, bila ona antička ili neka druga.

Svakome tko se bavi klasičnom filologijom vjerojatno je već naporno nabranje razloga zbog kojih treba učiti klasične jezike ili čitati klasike. Poučeni primjerom starijih kolega ipak znamo da je sudbina svih filologa, pa sad već i humanista neprestana "obrana" svojih predmeta ili područja interesa. Šteta je što vrlo malo učenika, a danas i drugih odraslih ljudi, pa i intelektualaca shvaća da učiti nešto drugačije, plemenito, složeno i jednostavno, donosi posebno bogatstvo u životu pojedinca, pa onda i društva u cjelini. Poneki kasnije u životu shvate vrijednosti toga, no neki na žalost nikad, mada i nesvjesno vjerojatno ponesu u život mnoge vrijednosti takvog obrazovanja. Stoga je zadatak svih nas profesora, stvoriti temelje u svijesti svakog učenika da nauče cijeniti drugog čovjeka, njegovo različito mišljenje, a da opet znaju argumentirano i rječito iskazivati svoje, zapravo, da nauče misliti i donositi vlastite zaključke. Bez obzira na mnogobrojne činjenice koje su vjerojatno samo djelomično zapamtili, ako su samo stekli već spomenute vrline, naučili su osnovne vještine za prolazak kroz život.

Odgoj i obrazovanje nedjeljivi su u formiranju mladog čovjeka. Odgoj svaki od nas uglavnom dobiva kod kuće, a obrazovanje i odgoj pružaju profesori i učitelji. To obrazovanje svakako mora biti praktično, što učenici vrlo lako prihvaćaju, no mora biti i ljudsko. Često čujemo kako latinski i grčki nisu praktični, kako su nebitni i teški, no ta je argumentacija samo na površini možda prihvatljiva onima koji zanemaruju ono humano u obrazovanju. Valja ipak uvijek imati na umu da u zapadnoj kulturi obrazovanje i odgoj bez doticaja s klasičnim jezicima i kulturom nije cjelovito, te da samo ono obrazovanje koje uključuje i praktično i humano može biti humanističko, pa onda i cjelovito.⁴

Već samo učenje klasičnih jezika na gramatičkoj razini razvija kod učenika intelektualne sposobnosti memoriranja, povezivanja, razumijevanja i poznavanja činjenica, uočavanja jezičnih zakonitosti, sličnosti i razlika prema materinjem jeziku. Takvim pristupom mijenja se naime i doživljaj materinjeg jezika. Tu se nikako ne misli samo na

gramatičke sličnosti ili razlike, nego i razumijevanje smislenosti teksta, njegove poruke, slaganja rečenice i drugih jezičnih zakonitosti, a posebno širenje vokabulara. Kroz razumijevanje poruke napisane na nekom drugom jeziku i svoj jezik počinjemo promatrati izvana i o njemu drugačije promišljamo i počinjemo ga prirodno propitivati.

Antička literatura izlaže učenika modelima vrlina, dobrih i loših, životnih situacija, dobrih i loših, koje i nisu baš tako zastarjele i neaktualne. Veličina Homerova djela i jest baš u tome da opisuje svoje junake kao ljude s manama i vrlinama. Ljudi su i danas junaci, kukavice, pobjednici, žrtve, ljudi s obiteljima, baš kao i u Trojanskom ratu. Ahileja se smatra najvećim grčkim junakom, a i on može biti ljut, tužan, uplašen, uvijek tražeći pomoć od svoje majke. Zar nije fantastično i gotovo nevjerojatno da *Ilijada* i *Odiseja* čine zbirku svih mogućih ljudskih emocija i životnih situacija i da je time Homer zapravo tvorac terminologije koja opisuje gotovo sve životne i mirnodobske i ratne situacije. Teme ljubavi, časti, prirodnih ljepota, političkih previranja i mnoge druge koje nalazimo u djelima Eshila, Sofokla, Platona, Katula, Horacija, Cicerona i drugih mogu se aktualizirati i danas, a već su se svi ti velikani oslanjali na Homera. I sam Eshil kaže: *Moja su djela mrvica s Homerova stola*.⁵ Učenici su skloni doduše brzo sve to proglasiti „dosadnim, nebitnim”, a nijedna od tih priča nije možda daleko od mnogih koje su i sami doživjeli ili će doživjeti. Znaju biti isključivi, i reći „ma koga to još zanima, nema to veze s mojim životom“. Ako ipak uspijemo pokazati da i junak smije plakati, da je i on čovjek, da je brbljavaca, dosadnjakovića bilo uvijek, da se vrijedi boriti za svoju istinu, čast i poštenje i po cijenu života, usadit ćemo i u one sumnjivce i u one koji nas uvijek tjeraju da još više dokazujemo da smo u pravu, tračak nade u bolje sutra, ono humano što nas razlikuje od drugih živih bića. Te negativne provokacije često u nastavnicima (a i ne samo u njima) izazivaju ljutnju, a zapravo nas možda tjeraju da svojom reakcijom još više naglasimo i promislamo neke pozitivne poruke koje onda jače dopiru i do onih koji nisu izazivali i provocirali.

Cilj svakog profesora trebao bi biti da njegovi učenici usporedno s napredovanjem u obrazovanju postavljaju pitanja na koja s vremenom ni sam profesor nema odgovor. Čitajući klasike, antičke ili one kasnije, učenik i profesor postaju učenici tih starijih učitelja od kojih uče istraživati nova znanja, ne samo praktična, nego i duhovna.⁶ Već je i Sokrat zapravo težio tome da postavljajući pitanja pronikne u bit nekog problema, a ne da koristi znanje kao zadani zbroj informacija ili podataka. Ukoliko s tim informacijama ili podacima ne znamo što bismo, tada nismo postigli znanje nego postajemo *hard disk* za pohranu podataka. Moderno obrazovanje često ima za cilj ispunjavanje individualnih potreba, zanimanja i sposobnosti, pa u tom smislu često čujemo od učenika kako im sve te informacije ničemu ne služe, jer zašto bi ih učili, kad ih ionako mogu naći na internetu. Roditelji se često ljute kad djeca moraju memorirati

³ ŠEŠELJ, 1987, 13-16.

⁴ MARTINIĆ-JERČIĆ, 2008.

⁵ RADT, 2008, TrGF vol. 3, T 112a-b.

⁶ BEARD, 2013, 11.

povijesne godine, nepravilne glagole, mnoštvo riječi, imena svih živih bića, formule iz kemije ili fizike. Često se ljute kad njihovi gimnazijalci moraju čitati Homera, Vergilija, Dantea i slične „zahtjevne” klasike, jer nepotrebno je to čitati, kad je sve to opisano, pojednostavljeno, prilagođeno, prepričano, prevedeno... Je li doista previše danas od učenika očekivati da znade napamet nekoliko stihova na materinjem ili stranom jeziku, da znade izreke, narodne mudrosti (ali da ih zna, ne da ih bez razumijevanja nauči samo napamet) ili u krajnjoj liniji te toliko mrske nepravilne glagole? Zar doista mislimo da možemo kritički promišljati bilo što ako zapravo ne znamo ništa?⁷ Sve se ipak svodi na to da ono, što i kako čitamo, oblikuje nas same i omogućava nam da stvorimo stav prema svemu ostalom u svome životu. Ima onih koji misle kako je važno djecu navesti da čitaju, pa makar bilo što, samo da čitaju. Ima naravno u tome nešto i možda će mnogi od tih koji su počeli s tzv. lakšom literaturom u nekom trenutku posegnuti za nečim težim, dubljim. Čini se ipak važnim učenike izložiti svakom tekstu, bio on težak ili ne, jer time na neki način golicamo njegov duh i pamet da istražuje i da se propituje. Ideja potekla od srednjovjekovnog trivija (gramatika, dijalektika, retorika), prokušana metoda kojom su stvarani mnogi veliki umovi zapadnog svijeta od srednjovjekovlja do danas, postaje ponovno zanimljiva onima koji uviđaju da bez alata ne možemo ništa graditi, da bez građe nema finalnog produkta.⁸ Jednostavni koncept u kojem je potrebno naučiti osnove (to često znači puno učenja napamet), da bi se naučeni pojmovi mogli logički obraditi i na kraju na jasan način drugima objasniti u svojoj je osnovi princip učenja klasičnih jezika, kod kojih se najprije mora naučiti gramatika, pa primjenjivati na manjim i jednostavnijim obrascima, kako bi se mogla na kraju objasniti i primijeniti na djelima antičkih autora. Danas je možda ipak nužno ta tri elementa neprestano međusobno ispreplitati, jer današnji učenik znanje, odgovore i rješenja želi odmah i sada. Nije strpljiv kao neki učenici u prošlosti, odmah pita zašto, čemu to služi, može li mi to koristiti. Vještina i tajna suvremene pouke morala bi biti u tome da se svrha mora moći jasno pokazati od najranijih stupnjeva učenja do onih krajnjih i najviših razina znanja.

Valja ipak istaknuti kako nije isto čitati Homera u prijevodu i na grčkom, kako Katalova pjesma zvuči drugačije na latinskom, ma kako dobar prevoditelj prihvatio izazov da je prenese na neki drugi jezik. Ako gledamo na književnost samo kao zbroj odličnih djela, ne prepoznavamo sve što je bilo potrebno da neko tako odlično djelo nastane i sve ono što okružuje nekog živog Homera ili Herodota ili Katula. Bez svega toga neko odlično djelo postaje samo dio „lektire” koju se mora pročitati. Ta je lektira onda samo pojedinačno djelo s kojim se učenik susreće i brzo postaje nerazumljiva zbog vremenske udaljenosti od autora i njegove zbilje. Ako pak sagledamo neko djelo

⁷ „Nije li velika mana današnjeg obrazovanja u tome što, premda svoje učenike često uspijevamo poučiti 'predmetima', ne uspijevamo ih, nažalost, poučiti razmišljanju? Uče sve osim umijeća učenja.” SAYERS, 1947.

⁸ BORTINS, 2013, 51-52.

u cjelini imajući na umu i sve okolnosti u kojima je nastalo i jezik na kojem je napisano i sve to pokušamo istražiti, naučili smo puno. Shvatili smo, razumjeli i na neki način ponovno oživjeli zbilju u kojoj je djelo nastalo, a pritom smo razvili sposobnosti shvaćanja i razumijevanja vlastite zbilje.

Kad ponudimo učeniku da djela antičke književnosti čita u originalu, barem u fragmentima, pred njega stavljamo vrlo zahtjevan zadatak, koji ne mogu svi lako svladati. Potrebno je naučiti osnove gramatike jer bez nje se ne može dalje, zatim osnove rečenične strukture i načine da shvatimo poruku teksta i prenesemo je na materinji jezik. Samo je po sebi razumljivo da je potrebno svladati i vještine traženja nepoznatih riječi čime nedvojbeno povećavamo vokabular stranog jezika, ali i vlastitog jezika u susretu s riječima koje se rjeđe koriste u suvremenom jeziku, u susretu sa sinonimima ili riječima slična značenja. Potrebno je zatim upoznati povijesno-civilizacijske okvire u kojima je autor djelovao i samo djelo nastalo, a i kakve je posljedice na svjetsku, posebice europsku književnost to djelo ostavilo, jer se povijest zapadne misli uvijek nekako mjeri u odnosu na antiku. Čitajući djela u originalu tako razvijamo u učeniku neke intelektualne vrline, koje ne bi imao potrebe razvijati da mu nije pružena ta prilika.⁹ Mada često čitanje djela kreće od pragmatične analize rečenice, „vađenja” riječi iz rječnika i prepoznavanja gramatičkih oblika, već je i taj prvi korak značajan jer kroz primjenu znanja iz gramatike, koje je učenik prvo memorirao, stekao je disciplinu i sistematičnost, koje će mu pomoći u ostvarivanju svih zadataka koje pred sebe stavi kasnije u životu. Na nama ostaje da taj trud nagradimo spoznajom dublje poruke teksta, čak i onda kad zapinjemo na prvim koracima. To je, u praksi često teško postići, no to je naša dužnost i obveza, jer bez toga čitanje djela u originalu nema smisla. Spoznajom poruke učenik intuitivno od pragmatičara postaje idealist. Ako želimo cjelovite ljude, odgoj i obrazovanje bez tog segmenta idealizma i humanosti nikada ne smijemo zagovarati.

Često se može čuti da preopterećenost nepotrebnim činjenicama zamagljuje bitne stvari te kako stvaranje vlastitog stava i životnog stila nadilazi klasično obrazovanje. Isključivo nehوتيčno skupljene činjenice iz neposrednog okruženja i sadržaji koji nas privlače na prvi pogled zasigurno našim budućim generacijama neće pomoći da stvore prave životne stavove, ciljeve i stil, jer samo klasična književnost, bila ona antička ili ne, daje temelje za zajedništvo i komunikaciju s drugima, a što je najvažnije omogućava komunikaciju s najvećim umovima zapadne civilizacije. Antika je ostavila tako dubok trag u današnjem svijetu baš zato što je stalno istraživala novo i postavljala mnogobrojna pitanja, a na njih je nudila različita rješenja, odgovore i tumačenja. Puno puta nailazimo na misli velikana antičkog svijeta koje nas naprosto ostave bez riječi. U današnje se vrijeme primjerice čini i više nego aktualna parafrazirana Platonova misao: *Pretjerana sloboda nije ništa drugo do pretjerano ropstvo*¹⁰; napisana u 5./4. st. pr. Kr.

⁹ MARTINIĆ-JERČIĆ, 2008.

¹⁰ Plat. rep. 8.564a

Ako „nadiđemo” klasični duh Europe, izgubili smo sebe, a time onemogućujemo mlađim generacijama da postižu napredak i nova dostignuća. Pragmatizam, materijalizam i druge „vrline” današnjice ne smiju prevladati pred onim humanim, duhovnim elementom u svakom od nas. Antička književnost i klasični jezici baš zato moraju naći svoje mjesto u odgoju i obrazovanju danas. Činjenica jest da su stari Grci od Homerova doba i njegovih djela znali prenijeti sliku riječima. Nama od njihova slikarstva nije ostalo ništa, ali dosta nam je pisana riječ koja je oslikala cijelu civilizaciju. Suvremeni nam mediji nameću sliku kao prenositelja informacije, često i znanja, no slava, čast, vrlina, mudrost, pa čak i nada, teško se prikazuju slikom bez riječi. Pojedinačna slika znatno sužuje značenje tih pojmova i samo banalni pokušaj pretraživanja interneta isključivo kroz slike može nas odmah u to uvjeriti, jer će nam prve slike redovno prikazati tu napisanu riječ, a ostale će je prikazati u prizmi koja nije definirana njezinim značenjem nego okolnostima u kojima se slika koristi. Tako će slava biti uglavnom povezana sa slavom Božjom, hrabrost često u okolnostima poginulih vojnika, mudrost u nejasnim i pomalo apstraktnim slikama itd. Nije li prekrasno da čitajuć i antičku književnost (i ne samo nju) možemo naučiti mudrost preživljavanja, kako pronaći snagu u slabosti, kako se boriti s vlastitim demonima, kako u lažima pronaći istinu, kako zadržati nadu u povratak i iskupljenje, kako propitivati sebe, svoje emocije i strasti, kako se odnositi prema sebi u odnosu na druge?

U današnje vrijeme kada se propagira tzv. cjeloživotno učenje čini se još važnijim izložiti mlade generacije idealima antičkih vrlina i vrijednosti, klasičnom obrazovanju uopće, jer time postavljamo temelje da grade svoj život u kojem god smjeru pozele. Kad govorimo o cjelovitom i cjeloživotnom obrazovanju čini se nepojmljivim da zanemarimo ono duhovno pred praktičnim ili obrnuto. Možda se ipak u mnogim stvarima treba vratiti korijenima da bismo mogli naprijed.

Želja je ovim radom potaknuti sve da promišljamo kako u vremenu slike i sveopće dostupnosti informacija i podataka pobuditi u učenicima ljubav prema znanju zbog znanja samog, možda i želju za istraživanjem onoga što nam je nepoznato ili manje poznato. Ključ sigurno nije u pojednostavljanju zahtjeva prema učenicima, smanjivanju opsega gradiva i sl., nego u pristupu kojim se sadržaji prenose i načinu na koji učenici doživljavaju svog profesora i predmet istraživanja bilo da se radi o gramatičkom ili književnom sadržaju. Jednostavnih odgovora sigurno nema, no moramo se truditi pokazati da će početni rad, ponekad i mukotrpan i dosadan, u konačnici biti nagrađen pravim znanjem i razumijevanjem. Dodatni zadatci, koji će zasigurno u nekoj mjeri opteretiti nastavnika, u kojima se ne traži od učenika da samo nešto pročitaju i napišu kao lektiru, nego da sagledaju neku temu iz svoje perspektive, napišu esej ili literarni rad kod nekih će učenika pobuditi interes da pažljivije prouče neku temu ili se počnu zanimati za predmet kao takav. Zadatci u kojima mogu iskoristiti modernu tehnologiju u svrhu istraživanja i produciranja nekog finalnog proizvoda također će neke potaknuti da se bave nekom temom. Primjerice proučavanja historiografskih i monografskih djela rimske ili grčke književnosti, npr. Herodota, Cezara, ili Tacita, mogu rezultirati

raspravama koje se bez problema mogu povezati sa suvremenim svijetom. Koje god probleme stavili pred učenike od percepcije drugih naroda ili njihovi običaja, do načina na koji neki od ovih pisaca piše o tim temama, ovi nam autori pružaju nebrojene mogućnosti za rasprave koje se čak i samo marginalno moraju ticati antičkog svijeta. On nam kao i u mnogim drugim trenucima može poslužiti samo kao poticaj za dublja i kritička promišljanja. Bridget M. Thomas¹¹ u svom radu posvećenom primjeni Tacitove *Germanije* u nastavi jasno pokazuje kako se njegovi opisi običaja Germana mogu iskoristiti za raspravu o položaju žena u raznim razdobljima povijesti, percepciju vjerskih običaja drugih naroda, načina na koji organiziraju svoju životnu zajednicu i sl. Dakako da je možda nemoguće zadati učenicima zadatak da pročitaju u izvorniku cijelo takvo djelo, ali možemo izdvojiti neke odlomke za pojedine teme, možda čak usporediti Cezarove opise Gala s Tacitovim opisima Germana, pa onda sve to primijeniti na raspravu o istim temama u suvremenom svijetu. Sve je to naravno moguće samo uz veliki trud nastavnika, veliku pripremu, a ponekad i konzultaciju ili suradnički rad s kolegama iz drugih predmeta. Ovakav pristup nastavi i književnosti proširuje i mogućnosti organizacije nastave, jer otvara vrata za korelacijsku nastavu, koja također može pružiti učenicima uvid u širu povezanost različitih znanstvenih disciplina, a samim time i drugačiji pristup svakom pojedinom školskom predmetu. Zadatak je nastavnika da učenicima od prvog dana ukazuje da će znanja koja stječu učeći gramatiku, vokabular i analizu rečenice u konačnici njima samima dati alate kojima će moći doći do vlastitih spoznaja i otkrića u svijetu antike, ali i u svome životu. Hoće li zato svi brže ili lakše naučiti neki gramatički sadržaj ili analizu rečenice? Hoće li zato svi postati savršeni ljudi, bez mana i loših osobina? Hoće li se zato promijeniti svijet? Sigurno neće, ali će mnogi učenici tako lakše prihvatiti da je svaki segment u obrazovanju dio cjelovite priče i nehotice će ipak nešto i od sadržaja koji im se u tom trenutku i ne čine zanimljivi ipak zapamtiti i ugraditi u svoju osobnost.

Koliko god se činilo ponekad nemoguće, u želji da odgojimo i obrazujemo nove generacije, možda moramo težiti da ostvarimo grčki ideal lijepog i dobrog, καλοκαγαθία, u kojem se duhovna i tjelesna ljepota moraju uvijek nalaziti u nekoj ravnoteži, jer taj cilj zapravo se podudara sa suvremenom željom za cjeloživotnim obrazovanjem. Važno je stoga u odgoju i obrazovanju suvremenom učeniku pružiti alate kojima će razvijati vještine za prolazak kroz život. U tom smislu i postoji uvjerenje i nada da će se za antičku književnost morati naći mjesta i u odgoju današnjih i budućih generacija.

Neki prijedlozi i primjeri

(Na kraju su istaknuti općeniti ishodi¹² na razni općih vrijednosti i unutar predmeta)

U želji da teme antičke književnosti obrađujemo na svim razinama učenja klasičnih jezika, a za čitanje izvornih djela ili cjelovitih odlomaka nema toliko prostora, nudi

¹¹ THOMAS, 2008.

¹² Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2010.

se nekoliko prijedloga koji mogu biti primjenjivi u svim razinama učenja od osnovne škole do kraja gimnazije. Važno je samo prilagoditi sadržaje i način primjene dobi i skupini učenika s kojom radimo. Imajući to u vidu ovdje pojam književnosti treba shvatiti u najširem smislu.

1. Želimo li s razredom obraditi veću količinu mitoloških sadržaja, možemo razred podijeliti na grupe i svakoj dati da pročita neki mit (na višim razinama to možemo raditi i s književnim djelima ili odlomcima u izvorniku ili u prijevodu). Grupa u dogovoreno vrijeme prezentira u petnaestak minuta mit/priču ostatku razreda na način koji joj odgovara. Svi članovi moraju sudjelovati u prezentaciji, pa je moguće prepričavanje mita, ali i gluma, pantomima uz nečiju priču, osuvremenjena priča, igra i slično. Zgodno je od grupe zatražiti i da napiše pitanja za razumijevanje koje nastavnik nakon svih prezentacija objedinjeno u obliku kviza, neke igre ili drugog oblika vrednovanja stavlja pred učenike kako bi se ponovili osnovni podatci o svim obrađenim mitovima/pričama. Ako postoji mogućnost izložbe u razredu ili kabinetu, svaka grupa može napraviti i plakat na temu i opet su svi sadržaji neko vrijeme prisutni u razrednom odjelu. Prezentacije mogu biti odrađene u dva sata, ali mogu biti dodatak svakom satu kao 10-15 minuta „odmora” od ostalih sadržaja na nastavi klasičnih jezika.
2. Obradu civilizacijskih sadržaja možemo učiniti zanimljivom tako da svi moraju pročitati i istražiti određene aspekte života u antičkom svijetu, a onda to moraju prezentirati u nekom pisanom obliku (na višim razinama to istraživanje može se temeljiti na izvornim tekstovima ili istraživanju temeljenom na izvornim tekstovima u originalu ili prijevodu). Primjerice, ako se obrađuje svakodnevni život, mogu dobiti zadatak da opišu jedan dan nekog Grka ili Rimljanina, da napišu neki dnevnički zapis, da pišu u prvom licu kao da su oni baš u tom svijetu i sl, ali mogu isto tako pisati i u obliku eseja s elementima ozbiljnijeg rada. Slično se može napraviti i na mnogim drugim temama, a posebno na temama iz književnosti, gdje se ovakvi oblici pisanih radova mogu zadati i na teme obrađenih antičkih autora ili njihovih djela, cijelih razdoblja književnosti i slično. Dakako da se može od učenika tražiti da neke od ovih sadržaja oblikuju u kratki film ako imaju mogućnosti i znanja za takav uradak ili u dramski prikaz za što je potrebno puno manje opreme i nekih drugih znanja, a više talenta.
3. Pri obradi nekog teksta bilo prilagođenog bilo izvornog možemo osnovnu, uobičajenu, analizu i prijevod teksta ponekad zamijeniti ili nadopuniti pitanjima na latinskom ili hrvatskom (ako se čita tekst na grčkom, ipak je zgodnije pitanja postavljati na hrvatskom) u kojima se traži samo razumijevanje. Takva pitanja valja dati učenicima odmah po prvom čitanju teksta ili na početku sata, posebno ako se želi kasnije prevoditi tekst, jer je važno da učenici prije nego prevedu pokušaju doći do odgovora vezanih uz razumijevanje sadržaja teksta. Moguće je opet podi-

jeliti učenike u grupe i neki dulji tekst ili više tekstova podijeliti i opet tražiti prezentaciju, prijevod ili prepričavanje u kojem sudjeluje više učenika.

4. Druga je mogućnost pri obradi teksta, bilo prilagođenog ili izvornog, da se pokuša od učenika zatražiti da tekst prepričaju u nekom sastavku na latinskom ili grčkom jeziku koristeći se samim tekstom i vokabularom koji im je inače blizak. To se može raditi i na kratkim tekstovima u dvogodišnjem učenju, a čak se može zatražiti i da neke mitove, povijesne priče ili sadržaje pokušaju prepričati na klasičnom jeziku. Takav sastavak može imati pet do 10 kratkih rečenica u početku, a vještina se može razvijati tijekom vremena učenja do složenijih i duljih tekstova.

Opće napomene

Osobito je važno jasno odrediti konkretne ishode te pomno isplanirati sve aktivnosti kako bi se od početka znali svi vremenski okviri zadatka od same pripreme do trajanja izvedbe ili prezentacije. Učenicima se moraju dati jasne smjernice bez obzira na slobodu koju mogu imati u interpretaciji pojedinog zadatka, kako bi znali što će se i kako vrednovati u zadatku koji je pred njih stavljen. U tom smislu potrebna je pomna i detaljna priprema za ovakve projekte manjeg ili većeg obima, kako bi i uspjeh bio vidljiv i opipljiv i učenicima i roditeljima i nastavniku.

Ishodi

Učenik će u odnosu na neke opće vrijednosti ovakvim radom znati/moći:
 razviti samopouzdanje i sigurnost osobito kroz javni nastup i govorenje, zatim sposobnost donošenja odluke i suradničke odnose u skupini; razlikovati činjenice od mišljenja; procijeniti pouzdanost podataka i razviti kritičan stav prema pouzdanosti informacija; razviti vještine planiranja i organiziranja vremena i primijeniti stečena znanja; razviti pozitivan stav za stvaralačko i učinkovito sudjelovanje u društvu, kritičko prosuđivanje i sl.

Učenik će u odnosu na očekivana postignuća unutar predmeta znati/moći¹³:
 pročitati i razumjeti sadržaj priče na materinjem i/ili izvornom jeziku; izdvojiti bitne podatke; pokazati zanimanje za raznovrsne sadržaje; prepoznati i primjenjivati strategije suradničkog i individualnog učenja; koristiti se različitim izvorima i kritički promišljati i donositi zaključke; pokazati poštovanje za vlastitu i druge kulture; prepoznati i prezentirati sadržaje i objasniti poruku na materinjem i/ili izvornom jeziku; staviti tekst u odnos s civilizacijskim kontekstom, ali i u kontekst suvremenog svijeta u odnosu na antiku.

¹³ Pri izradi ishoda u konkretnoj situaciji moraju se prilagoditi i konkretizirati sadržaji za očekivana postignuća unutar predmeta preciznim određenjem teme, teksta, razdoblja i sl. Budući da se ovdje radi o općenitim prijedlozima i ishodi su iskazani u općenitom obliku.

Literatura

- Beard, Mary. *Confronting the classics*. 1st. London: Profile books LTD, 2013.
- Bortins, Leigh A. *Klasika, Poučavanje na temeljima klasičnog obrazovanja*. Zagreb: Profil, 2013.
- Curtius, Ernst Robert. *Evropska književnost i latinsko srednjovjekovlje*. Zagreb: Matica Hrvatska, 1971.
- Martinić-Jerčić, Zdravka. »Klasično obrazovanje u Hrvatskoj.« <http://www.nkg-zagreb.hr/aktivnosti-gimnazija/kultura/361-klasi-obrazovanje-u-hrvatskoj>. 2008. (zadnji pristup 1. veljače 2015.).
- Mattes, Wolfgang. *Nastavne metode, 75 kompaktnih pregleda za nastavnike i učenike*. Zagreb: Ljevak, 2007.
- Mattes, Wolfgang. *Rutinski planirati - učinkovito poučavati*. Zagreb: Ljevak, 2007.
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. »Nacionalni okvirni kurikulum.« Zagreb: MZOŠ, srpanj 2010.
- Novaković, Darko. »Ciljevi srednjoškolske nastave antičkih književnosti.« *Latina et Graeca*, 1983: 3-6.
- Perseus digital library*. n.d. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/> (zadnji pristup veljača 2015.).
- Pranjić, Marko. *Nastavna metodika u riječi i slici*. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, 2013.
- Radt, Stefan. »Tragicorum Graecorum Fragmenta. Vol. III: Aeschylus.« *V&R e library*. 2008. <http://www.vr-elibrary.de> (zadnji pristup 15. veljače 2015.).
- Sayers, Dorothy. »The lost tools of learning.« *predavanje*. Oxford, 1947.
- Šešelj, Zlatko. »Cilj učenja, korist učenja i potreba za učenjem klasičnih jezika.« *Latina et Graeca XXX* (1987): 13-16.
- Šešelj, Zlatko. »Čitanje klasika u nastavi latinskog i grčkog jezika.« *Latina et Graeca*, 1988: 25-30.
- Šešelj, Zlatko. »Grčka, rimska i latinska književnost kao sistem u srednjoškolskoj nastavi klasičnih jezika.« *Latina et Graeca*, 1991: 10-16.
- Šešelj, Zlatko. »Obrazovni cilj i obrazovni zadaci nastave klasičnih jezika.« *Latina et Graeca*, 1984: 3-7.
- Škiljan, Dubravko. »Antički model obrazovanja danas.« *Latina et Graeca*, 1982: 3-8.
- Thomas, Bridget M. »What are we teaching these kids? Using Tacitus' Germania to cultivate humanity in the Latin classroom.« <https://camws.org/cpl/cplonline/past-issues/index.html>. 2008. (zadnji pristup 5. veljače 2015.).

Teokrit

1. Idila

Prevela Petra Šošarić

Teokrit (grčki Θεόκριτος), grčki je pjesnik (Sirakuza, oko 320. pr. n. e. – oko 250. pr. n. e.), jedno od najblistavijih imena helenističkoga pjesništva. Djelovao je isprva na Siciliji, a potom u Aleksandriji i na otoku Kosu. Premda mu se u antici pripisivao veći broj pjesničkih zbirki, pouzdano se smatra autorom 24 epigrama, jednoga tehnopegnija te pjesničke zbirke *Idile* (Ἰδιόλλια, *Sličice*) u kojoj je okupljeno 30 pjesama različita sadržaja, od bukolskih pjesama do mima i epilija.

Samo ime zbirke sugerira pjesnikov pogled na svijet. U skladu s helenističkim motom μέγα βιβλίον μέγα κακόν Teokrit se koncentrira na prizore – sličice – iz života pastira, malih ljudi ili mitoloških likova. Neke se po svom dijaloškom obliku približavaju mimu.

Najpoznatije su pjesme koje idealiziraju pastirski život u arkadijskom okružju prirode. Te su pjesme – od kojih su najpoznatije 1. i 7. idila – snažno oblikovale kasnije bukolsko pjesništvo. Teokrit se tako smatra uzorom Vergiliju za njegove *Bukolike* ili *Ekloge*.